

Kun varsa on syntynyt, on hyvä, jos tamma makaa mahdollisimman pitkään napanuora kiinni varsassa. Tammasta siirtyy vielä napanuoraa pitkin arvokasta verta varsaan.

Paras varsoa laitumelle

Pitkään suomalaisia lämminverisiä ratsuhevosia (FWB) kasvattanut Eeva-Liisa Penttilä luottaa varsomisvyön hälytyksiin. Hälytin piippaa yöpöydällä, kun synnytys on käynnistymässä.

KS-tallilla Hauholla odotetaan syntyväksi tänä kesänä reilut 20 varsaa. Tänä vuonna varsomiskausi alkaa huhtikuussa, jolloin ensimmäiset varsat syntyvät.

Kolmekymmentä vuotta hevosia kasvattanut Eeva-Liisa Penttilä alkaa valvoa tammoja paria viikkoa ennen laskettua aikaa. Toki tammoja on pidetty silmällä koko tiineyden ajan, rokotettu influenssaa ja herpesvirusta vastaan, madotettu ja terveyttä hoidettu muutenkin.

- Yleensä siitä, kun tammun utare alkaa kasvaa, pystyy alkaa ennustaa varsomisen ajankohtaa, Penttilä sanoo.

Laskettu aika pitää yleensä hyvin paikansa. Penttilän kokemuksen mukaan heittoa saattaa tulla viikko suuntaan tai toiseen.

- Sitten ollaan huolissaan, jos tamma varsoo yli kaksi viikkoa etuajassa. Yleensä siihen on jokin syy, kuten istukkatulehdus tai jotain muuta.

KS-tallilla pyörii oriasematoiminta toukokuusta elokuuhun, jolloin paikalla on siitola-eläinlääkäri kolmena päivänä viikossa varsoja tarkistamassa. Eläinlääkäri vieraillee tilalla tiuhaan jo huhtikuussa, kun varsoja alkaa syntyä: kaikista varsoista otetaan viikon sisällä syntymästä verikoe, josta määritetään vasta-ainepitoisuus.

- Se otetaan aina, olivat ne sitten ali- tai yliaikaisia, vahvoja tai heikkoja. Verikokeella varmistetaan, että ternimaidosta saatavat vasta-aineet ovat imeytyneet varsaan ja

elämä pääsee lähtemään hyvillä merkeillä eteenpäin, Penttilä kertoo.

Jos vasta-aineet ovat alhaiset, varsa saa plasmata elinvoimansa turvaamiseksi. Plasman antamiseksi kynnys on hyvin matalalla: urheiluhevosia kasvatettaessa ei kannata antaa muille etumatkaa elämän alkumetreillä.

Vyö reagoi hikoiluun

Tänäkin vuonna KS-tallille syntyy omien kasvattien lisäksi asiakkaiden varsoja. Talli tarjoaa kokonaisvaltaista varsotuspalvelua, joka tarkoittaa varsomisen valvontaa sekä siinä avustamista ja pikkuvarsan ja emän terveyden turvaamista ensihetkestä lähtien.

Penttilä uskoo, että Suomessa suurin osa varsoista syntyy salassa – siis sellaiseen aikaan, jolloin ihminen ei ole paikalla.

- Aamulla vaan huomataan, että karsinassa on varsa. Sehän on kaikkein parasta, kun se tapahtuu niin ja kaikki menee hyvin, Penttilä muistuttaa.

Jos kuitenkin jotain on menossa varsomisessa pieleen, apuun olisi päästävää nopeasti, ettei tulisi turhia varsojen menetyksiä.

Yhden tammun varsomisen jaksaa valvoa ilman laitteistoakin, mutta useamman tammun kohdalla kasvattaja alkaa arvostaa yöunia yhä enemmän. Penttilä on ratkaissut tilanteen turvautumalla Safematen varsomishälyttimeen.

- Huomaan, että nukun hyvin ja luotan

siihen, että kun se hälyttää, supistukset ovat alkamassa. Vyö on siitä hyvä, että se reagoi tammun hikoiluun: 95 prosenttia tammoina rupeaa hikoilemaan voimakkaasti ennen varsomista supistusten alkaessa.

Supistukset voivat kestää jopa puolisen tuntia. Siinä ajassa ehtii nousta ylös sängystä ja vetää vaatteet ylleen rauhassa ennen talliin lähtöä. Saaliseläimenä hevonen yrittää varsoa salaa lihansyöjapedoilta, eli tässä tapauksessa ihmiseltä.

- Hälytin saattaa huutaa punaisella, mutta mennessäni talliin tamma näyttää aivan rauhalliselta, että "en minä mitään varso, mene sitä lihansyöjä pois".

- Siinä tuleekin usein se jännä efekti, kun ihmiset sanovat käyneensä myöhään illalla tallissa ja tamma on syönyt heiniänsä rauhassa. Ja tunnin päästä karsinassa odottaa kuiva varsa!

Varsominen käynnistyy kuitenkin lopulta, kun tammalle tuttu ihminen on paikalla rauhallisena. Niin tapahtuu lopulta luonnossakin, vaikka lihansyöjä olisikin pusikossa väijymässä.

Penttilä haluaa olla paikalla jo supistusten alkaessa, koska synnytyksen alkaessa pystyy vielä varmistamaan sen, onko varsa tulossa synnytyskanavasta oikein päin eli etujalat ja pää edellä.

- Ponnistusvaiheessa on vaikea vaikuttaa virheasentoihin, se on paljon helpompaa aiemmassa vaiheessa. Oppaissa sanotaan

aina, että työssä varsaa takaisin päin, mutta haluaisin nähdä sen ihmisen, joka voimillaan työntää varsan takaisin. Se on niin kauhea painava, kun tamma vielä supistelee, niin ei sitä ihmisvoimin takaisin työnnetä. Siihen tarvitaan jo taitava eläinlääkäri ja tammun supistuksia vähentävä lääkitys, Penttilä sanoo.

Varsomisen alkuvaiheessa voi vielä oikaista varsan etujalkoja, jos ne ovat menossa koukkuun ja varmistaa, että pää on tulossa etujalkojen polvien alapuolella. Heti syntymän jälkeen taas on tärkeää antaa emän huilata rauhassa makuullaan ja antaa napanuoran olla vielä kiinni varsassa. Emästä siirtyy tässä vaiheessa vielä suuri määrä verta napanuoran kautta varsaan. Aiemmin oli tapana katkaista napanuora ja sitoa se steriilillä narulla, mutta nykytietämyksen mukaan napanuoran tulisi antaa katketa itsestään, Penttilä kertoo.

- Silloin se katkeaa kokemuksen mukaan juuri siitä, mistä pitääkin eikä juurikaan valu verta. Jos napanuoran katkaisee saksilla, se jää helposti valumaan verta. Pienen verenvuodon voi tyrehdyttää puristamalla varsasta roikkuvaa napanuoran tynkää voimakkaasti sormin muutaman minuutin. Jos napanuoran katkaisee saksilla, se jää helposti vuotamaan. Silloin navan joutuu sitomaan, ja sisäpuolelle voi jäädä bakteereja ja aiheuttaa tulehduksen.

Ternimaidot talteen

Varsan syntymän jälkeen Penttilä testaa ternimaidon ominaispainomittarilla, joita on saatavilla esimerkiksi verkkokaupoista. Hyvin varustelluista apteekkeista löytyy vastaavia, kertakäyttöisiä liuskoja, jolla pystyy mittaamaan ternimaidon pitoisuudet. Samankaltaisilla, pH-arvoa mittaavilla liuskoilla voidaan ennakoita varsomisen ajankohtaa.

Hyvälaatuisia ternimaitoa Penttilä lypsää talteen 2-3 desilitran verran ja pistää pakastimeen.

Tammassa on ternimaitoa noin kaksi litraa, ja varsalle 6-8 desilitraa riittää nostamaan vasta-aineet hyvälle tasolle. Jos tammun ternimaito paljastuu huonoksi, otan pakkasesta annoksen ja sulatan sen varsalle vesihauteessa, Penttilä kertoo.

Varsan juottamiseen Penttilä on varannut tuttipullon ja siihen vellitutin. Nykyään ei suositella varsan juottamista tuttipullosta: väärin annettuna on suuri riski, että maito valuu varsan keuhkoihin aiheuttaen keuhkokuumeen. Tuttipullolla juotettaessa on tärkeää, että varsan imurefleksi toimii hyvin. Varsan on hyvä seistä jo jaloillaan tai maattava tukevasti rintansa päällä. Kaula

▲ Eeva-Liisa Penttilä avustaa Lotta Ainasojan kanssa varsomista. Joskus iso varsa voi olla tiukassa, ja tammun supistusten tahdissa voi tammaa auttaa vetämällä varsan etujaloista.

tulee olla suorana, eikä maitoa saa kaataa suuhun, vaan varsan on imettävä tuttipulloa kuten emän nisää.

Emän juottamista ei pidä myöskään unohtaa. Penttilä antaa varsomisen jälkeen tammalle lämmintä mash-vettä, jota ne ahnaasti juovat 10-20 litraa varsomisen jälkeen. Näin välttyään emän ummetusähkyiltä.

Jälkiseuranta kameroiden avulla

KS-tallilla tammot varsovat omissa karsinoissaan tallissa tai ulos laitumille. Ulos varsominen olisi kaikista onnellisin tilanne, Penttilä kuvailee.

Kesällä laidun on kaikista luonnollisin ympäristö tammalle varsoa. Seinät eivät häiritse, ja tammalla on tilaa kävellä, mikä helpottaa varsomiseen valmistautuvan tammun oloa. Ulos varsoville Penttilällä on varsomislaitumet lähellä päärakennusta.

- Ensimmäisten supistusten alkaessa, noin viisi tuntia ennen varsomista, tamma lähtee yleensä vaeltamaan ympäriinsä. Nämä supistukset eivät vielä laita hälytintä soimaan. Jos tamma on supistusten alkaessa karsinassa, se alkaa pyöriä siellä. Laitumella liikkuminen on tammalle luonnollisempaa kuin karsinassa, Penttilä sanoo.

Laitumelle varsoettaessa sään on tosin oltava tarpeeksi lämmin ja sateeton. Sateisella säällä Safemate tietysti hälyttää turhaan, koska se perustuu kosteuden mittaamiseen tammun iholta. Sen takia Penttilä pukee vyön tammoille ainoastaan öisin: päivällä auringon paistaessa turhia hälytyksiä voi tulla liiaksi, jos tammot hikoilevat valjaiden alta auringon paahteessa.

Varsovia tammoja valvovat myös videokamerat, mutta varsomisvyön käytön takia kameroista ei varsinaisesti valvota varsomista. Kamerat ovatkin käytössä varsomisen jälkiseurantaa varten, kun emätamma ja varsa jäävät kaksin talliin.

- Nukkumaan mennessäni voin vielä pari kertaa varmistaa kamerasta, että varsa nousee varmasti ylös ja menee emän nisälle. Ensimmäisten vuorokausien aikana varsa on seurattava tarkoin ja reagoitava tarvittaessa heti.

Penttilä antaa ensimmäistä tammaansa varsottaville ohjeeksi lempilauseensa.

- Jos et tiedä, mitä teet, älä tee mitään! Katsele vain sivusta ja anna tilanteen edetä rauhassa, Penttilä ohjeistaa.

Penttilä sanoo, että monessa tilanteessa, jossa varsomisprosessi on lähtenyt menemään pieleen, syy on johtunut ihmisen liiasta tai vääränlaisesta puuttumisesta tilanteeseen. Tämä voi olla syynä esimerkiksi siihen, jos tamma ei meinaa hyväksyä varsaansa.

- Meillä ei ole kertaakaan tapahtunut sellaista, mutta saan joka vuosi puheluita, että mitä tehdä, kun tamma ei päästä varsaansa

▼ Tuttipullolla ternimaitoa annettaessa on tärkeää, että varsan imurefleksi toimii ja varsa todella imee maitoa, eikä sitä kaadeta varsan nieluun.

Racing-rehuissa on nyt

100%

ORGAANISET
HIVENAINEET!

Org+

Sinkki, kupari, mangaani ja seleeni ovat säkkirehuis-
samme nyt kokonaan orgaanisessa eli luonnollisessa ja
hyvin imeytyvässä muodossa.

Sinkki-, kupari- ja mangaanikelaatit sekä seleeni-
metioniini imeytyvät tehokkaasti aminohappojen tavoin
ja hevoset saavat niistä parhaan hyödyn.

Seleeni on tärkeää valmennettävien hevosten lihaksis-
tolle ja siitostammojen lisääntymistoiminnoille mm. jäl-
keisten irtoamiselle. Orgaaninen seleeni siirtyy istukan
kautta myös syntyvän varsan käyttöön.

Orgaaninen seleeni siirtyy myös maitoon ja sitä kautta
varsalle, jolle riittävä seleenin saanti on tärkeää turvaa-
maan hyvä alku elämälle.

RACING

Kehitys. Menestys. Hyvinvointi.

lähelle, vaan potkii ja puree sitä.

Penttilä uskoo tamman vihaisuuden varsaa kohtaan johtuvan
usein siitä, että omistaja on tahtomattaan hermostunut tilantee-
seen – tai jopa tammalle. Hevonen aistii ihmisen kehossa jylläävän
adrenaliinin, tulkitsee tilanteen mahdollisesti pelottavaksi ja liittää
uhkaavan tilanteen vastasyntyneeseen varsaan.

Hevonen on hyvä synnyttäjä, ja suurin osa varsomisista sujuu
ilman komplikaatioita. Lisäksi Penttilä uskoo, että suurin osa Suo-
messakin syntyvistä varsoista syntyy omistajilta salaa.

Varsan koosta tai ulkonäöstä ei voi päätellä vasta-aineiden taso-
ja. Vaikka varsa olisi kuinka hieno, se voi silti sairastua ternimaidon
puutteesta johtuvaan varshalvaukseen. Vasta-ainetesti kannattaa
tehdä 1-7 vuorokauden kuluessa varsan syntymästä, jolloin varsan
tilaa voidaan vielä parantaa antamalla sille plasmaa infuusiona.

Vaikka Penttilä juottaa vastasyntyneitä pakasteesta sulatetulla
ternimaidolla, siitä huolimatta joka vuosi syntyy vuosittain vähin-
tään yksi varsa, joka saa plasmaa. Syynä voi olla vaikkapa imeyty-
mishäiriö, jonka takia ternimaito ei imeydy optimaalisesti.

- Verinäytteen ottaminen on pieni vaiva siihen nähden, miten
huono ennuste varshalvauksesta toipumisella on. Etenkin urhei-
luhevoseksi vaiva on ikävä, jos bakteeri ehtii tuhoamaan yhdenkin
nivelen. Jokaiselle varsalle haluan antaa jo elämän alkumetreillä
mahdollisuuden kehittyä huippuyksilöksi!

Sarianne Tähtivaara

Asentovyö hälyttää varsomisen hetkellä

Saharan ravitalli tuo maahan Birth Alarm -varsomishälytintä,
jonka toiminta perustuu asentoanturiin.

Saharan siitolassa on syntynyt kolmisen sataa varsaa,
joista yksikään ei ole syntynyt salassa, Oskari Mäenpää sanoo.
Birth Alarm -varsomisvyö on ollut heillä käytössä jo kahdenkym-
men vuoden ajan.

Varsomisvyön uudempi malli toimii gsm-verkon ja SIM-kortin
avulla ja välittää hälytykset puhelimeen. Sitä pystyy myös oh-
jelmoimaan tekstiviestitse. Asentovyössä on kaksi eri asetusta:
toinen hälyttää silloin, kun tamman on nukkunut kyljellään 6,7
sekuntia. Toinen asetus ei reagoi kylkiasennossa nukkumiseen,
vaan levottomaan liikehdintään kylkimakuulla.

- Tämä jälkimmäinen asetus on yleisin tapa käyttää vyötä,
Mäenpää sanoo.

Birth Alarm hälyttää synnytyksen loppuvaiheessa, kun pon-
nistusvaihe on jo käynnissä. Mäenpää kiittelee asentovyötä siitä,
että se herättää vasta varsomisen ollessa käynnissä.

Vyö antaa myös väärä hälytyksiä – sen takia Mäenpää ei rien-
nä heti hälytyksen tultua talliin, vaan tarkistaa tilanteen ensin
valvontakameran kuvasta.

- Kun näen, että synnytys on käynnistynyt, menen aina katso-
maan, että kaikki sujuu hyvin. Noin puolessa varsomisista täytyy
antaa pikku jeesiä, hän sanoo.

Birth Alarm -vöitä menee kaupaksi Mäenpään kautta 2-3 kap-
paletta vuosittain, ja vyötä on mahdollista myös vuokrata. En-
simmäinen viikko maksaa 150 euroa, minkä jälkeen veloitetaan
100 euroa per alkava viikko.

- Yhden tamman varsottajalle vyö tulee kalliiksi, mutta kun
tammoja alkaa olla useampia, sillä on merkittävä vaikutus elä-
mänlaatuun, Mäenpää sanoo.

Varsa valvotusti maailmaan

Varsomisen valvontaan on tarjolla monenlaisia välineitä. Suosi-
tuimpia ovat valvontakamerat ja varsomisvyöt.

Varsan syntymä on samalla sekä ihmeellinen että luonno-
linen tapahtuma. Hevonen on hyvä synnyttäjä, ja suurin osa varso-
misista sujuu hyvin alusta loppuun saakka. Jos ongelmia kuitenkin
ilmenee, ne uhkaavat usein tamman ja varsan henkeä.

Nykyaikaiset valvontalaitteistot takaavat paremmat yöunet
tammanomistajille – yhden tamman varsomisen jaksaa vielä val-
voa tallissa rampaten, mutta jos varsoja on syntymässä useampia,
unta alkaa arvostaa enemmän yö yöltä.

Kamerat:

Valvontakameroiden valikoima on laaja, ja niin on myös hintahaita-
ri. Ympärivuotista valvontaa tarvitsevan voi olla viisasta investoida
kalliimpiin valvontakamerajärjestelmiin, mutta muutaman varso-
misen valvontaan soveltuvat myös edullisemmat vaihtoehdot.

Älypuhelin ja Alfred-valvontakamerasovellus

- Jos käytät älypuhelinia ja kotoasi löytyy valmiiksi vanha, mutta
toimiva älypuhelin, tämä ratkaisu on huokeimmasta päästä
- Puhelimen lisäksi tarvitaan kännykkäteline (esim. kolmijalalla
varustettu selfiekeppi), yövalo karsinaan, puhelimen laturi ja
mahdollisesti jatkojohto, (prepaid-)liittymä nettiyhteydellä
- Valvontakamerasovellus, esimerkiksi Alfred, joka toimii sekä
iPhoneissa että Android-käyttöjärjestelmissä Gmail-tunnuksilla
- Kameran kuvaa katsellakseen tarvitaan toinen älypuhelin, jo-
hon sovellus on myös ladattava

Wifi-kamerat, esimerkiksi D-Link ja Reolink

- Edullisia ja helppokäyttöisiä kameroita
- Hinnat alkaen noin 50 euroa
- Liiketunnistimien hälytykset älypuhelimeen tai sähköpostiin
sovelluksen avulla
- Edullisimpiin malleihin tarvitaan verkkoyhteys, laturi ja mah-
dollisesti virta-adapterit

Bucketeye-ämpärikamera

- Helppokäyttöinen ja nopea siirtää eri paikkoihin
- Valmis nettiyhteys
- Vaatii sovelluksen puhelimeen, tietokoneelta katselu ei onnistu
- Helpon siirrettävyyden ansiosta voi käyttää myös ratsastuksen
kuvaamiseen tai laitumen valvomiseen
- Hinta 450 euroa
- Kameran saatavuudessa on tällä hetkellä katkos koronapan-
demian takia

Varsomishälyttimet:

Birth Alarm -vyöt

- Varsomisvyö, joka hälyttää tamman maassa kylkiasennossa
- Hälyttää synnytyksen käynnistyessä
- Voi aiheuttaa turhia hälytyksiä tammoilla, jotka nukkuvat pit-
kiä aikoja kyljellään
- Asetuksista on mahdollista valita vaihtoehto, joka hälyttää lii-
kehinnän alkaessa tamman maassa kyljellään
- Ei hälytä, jos tamman varsoo seisaallaan
- Vesitiivis
- Voi kiinnittää myös riimuun
- Suomessa tilattavissa Saharan ravitallin kautta
- Hinta 1075 euroa, myös vuokrattavissa
<https://birthalarm.com/uk/product/birth-alarm-mobile-premium-eu/>

Safemate

- Varsomisvyö, joka reagoi hikoiluun supistusten alkaessa
- Hälyttää hyvissä ajoin ennen varsinaisen synnytyksen käyn-
nistymistä
- Suomessa tilattavissa KS-tallin kautta, myös vuokrattavissa
- Peruspaketti maksaa 799 euroa
<https://safematefoalalarm.com/>

Foal App

- Puhelimeen asennettava mobiilisovellus, joka hälyttää tam-
man asettuessa makuulle
- Tarvitsee kaksi puhelinta, joista toinen asetetaan tamman ri-
muun kiinnitettävään pussiin
- Kuva välitetty riimuun kiinnitetystä puhelimesta toiseen pu-
helimeen
- Pussin hinta noin 50 dollaria, Koko paketin hinta 299 dollaria
<https://www.foalapp.com/>

Sigloo Foaling Alarm

- Tamman ulkosynnyttimiin eläinlääkärin toimesta tikein om-
meltava hälytin, käytössä isoissa siitoloissa
- Hälyttimen vastakappale irtoaa synnytyskanavan auetessa
aiheuttaen hälytyksen
- Hinta 1460 euroa
<http://foaling-alarm.eu/>

Foaling alarm

- Hälytin asennetaan tamman emättimeen muutamia päiviä
ennen oletettua varsomista
- Hinnat noin 1900 puntaa
<https://www.foalingalarm.net/en/>

Sarianne Tähtivaara